

BVD-SBP

FOCUS

rapportage over internationale ontwikkelingen
feiten en achtergronden die van betekenis
kunnen zijn voor de binnenlandse veiligheid

F	ACD	890726	115
	datum	25 JULI 1989	
	CO		
F	b.	—	d. —

A89/003 CO:2096094

31 januari 1989

BERLIJNSE MUUR VOLGENS HONECKER NOG NIET RIJP VOOR DE SLOOP

Na twee jaar en twee maanden onderhandelen resulteerde de derde vervolgonferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) te Wenen op 15 januari jl. in de aanvaarding van een slotdocument, waarmee getracht is een striktere naleving van de mensenrechten in Oost en West te garanderen. Het bereikte akkoord werd door de Amerikaanse delegatieleider ZIMMERMAN waarschijnlijk het meest treffend gekarakteriseerd, toen hij sprak van "een mijpaal, maar niet het einde van de weg".

Deze zienswijze werd gedeeld door de scheidende Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken SHULTZ. De eerste dag van de slotzitting (17 januari) werd door hem aangegrepen om een aantal kritische kanttekeningen te maken bij de mensenrechtensituatie in Oost-Europa, waarbij hij met name refereerde aan het voortbestaan van de Berlijnse Muur. Ook van Westduitse en Sovjetrussische zijde konden respectievelijk kritisch en voorzichtig distantierende geluiden geregistreerd worden over het bouwsel als een relict van de Koude Oorlog. CPSU/CC-secretaris en -Politburolid JAKOVLEV maakte later zelfs duidelijk dat Oost-Berlijn vrij kon beslissen over een eventuele sloop van de Muur.

Bij de Oostduitse partijleider HONECKER vielen de uitspraken over de Muur volkomen in verkeerde aarde. Op 20 januari greep hij een toespraak voor het Thomas-Muentzer-comite van de DDR* aan voor een tegenaanval. Volgens HONECKER zou de Muur desnoods nog 50 of 100 jaar overeind moeten blijven om de DDR te beschermen "tegen rovers, om noch maar te zwijgen van degenen, die gaarne bereid zijn stabiliteit en vrede in Europa te verstoren". Met de bouw van de "antifascistische verdedigingswal" - een aanduiding voor de Muur die lange tijd niet meer courant was in de DDR - zou in 1961 de toestand in Europa gestabiliseerd en de vrede gered zijn, aldus HONECKER.

*Dit historisch comite verricht studies en organiseert herdenkingen van Thomas Muentzer, een Duits theoloog in de tijd van de Hervorming, die als leider van een radicaal-spiritualistische volksbeweging een belangrijke bijdrage leverde aan het uitbreken van de Duitse Boerenopstand in de zestiende eeuw. Door de Oostduitse CP is hij recentelijk genaast als een vroege exponenten van het Duits revolutionair bewustzijn.

De harde woorden van HONECKER werden geflankeerd door een aantal artikelen in het Oostduitse partijdagblad "Neues Deutschland", dat blijkbaar bestemd was om de eigen bevolking ervan te overtuigen dat het oorlogsgevaar nog niet geweken was. Tevens werd het lezerspubliek getraceerd op een zeer uitgebreide verslaggeving over hard politieoptreden in Miami en West-Berlijn, waarmee kennelijk getracht werd om aan te tonen, dat de mensenrechtensituatie in de VS en de BRD ondanks de bereikte overeenkomst te Wenen nog veel te wensen overliet.

Hoe rekkelijk evenwel de Oostduitse interpretatie van de naleving van de mensenrechten is, was nog tijdens de laatste dagen van de CVSE-conferentie te Wenen gebleken, toen de autoriteiten te Leipzig een betoging voor mensenrechten met fors geweld beëindigden. Behalve de DDR lijken ook Roemenie en Tsjechoslowakije moeite te hebben met het Weense akkoord. Roemenie ondernijnde het slotdocument door het wel te onderschrijven, maar tevens te verklaren dat het zich niet gebonden voelde aan bepalingen waarmee het zich niet kon verenigen. Tsjechoslowakije zag in de in Wenen bereikte overeenkomst op haar beurt geen enkel bezwaar om de demonstraties te Praag, ter herdenking van de zelfverbranding van Jan Palach in januari 1969, met harde hand uiteen te jagen.

De drie genoemde Oosteuropese landen hebben zich de afgelopen maanden al eerder min of meer eensgezind getoond in hun pogingen om de eigen grenzen te sluiten voor de door CPSU-leider GORBACHEV nagestreefde hervormingen. Het negeren van het Weense slotdocument lijkt nu een nieuw gebaar van afwijzing te zijn in de richting van de Sovjetrussische partijleider, die veel tot positieve uitkomst van de CVSE-conferentie heeft bijgedragen, vermoedelijk niet in de laatste plaats ter vergroting van de Sovjetrussische geloofwaardigheid op het gebied van de naleving van mensenrechten en daarmee ook van het internationaal aanzien van de USSR.

Steeds meer gaan Westerse waarnemers zich dan ook afvragen wanneer GORBACHEV de handschoen opneemt en het verzet van de DDR, Tsjechoslowakije en Roemenie zal breken. Juist omdat hij zich steeds heeft afgezet tegen het beleid van zijn voorganger BREZHNEV, zal de huidige Sovjetleider liever niet zijn heil willen zoeken in de drukmiddelen die in de jaren zestig en zeventig door het Kremlin werden gehanteerd om in de Oosteuropese hoofdsteden de wet te verzetten. Een mogelijkheid voor een wat subtieler spel vormen de aanstaande congressen van de Tsjechoslowaakse en de Oostduitse CP, die met een jaar vervroegd zijn naar 1990. Voor GORBACHEV rest nog voldoende tijd om voor die gelegenheden eventueel een treffend scenario te bedenken. Het probleem dat er - zoals een Sovjetdiplomaat na afloop van de CVSE-conferentie omschreef - wel een BREZHNEV-doctrine, maar nog geen GORBACHEV-doctrine voorhanden is, kon tegen die tijd wel eens opgelost zijn.